

Miljøverndepartementet
Kulturminneavdelingen
PB 8013 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

310

12.06.2012

Høringsuttalelse: Ny, helhetlig verdensarvpolitikk

Det vises til brev datert 29.mars d.å.

Norsk Kulturminnefond er et av nasjonale miljøvernmyndigheters virkemidler for å oppnå norsk miljøvernpolitikk generelt og kulturminnepolitikk spesielt. Kulturminnefondet er et av de nyeste virkemidlene innen feltet. Fondet er ikke omtalt i høringsdokumentet.

Norsk Kulturminnefond har ingen formell forvaltningsrolle mht verdensarvobjekter og/eller -områder. Imidlertid viser snart 10 år virksomhet at fondet lojalt har fulgt opp nasjonal verdensarvpolitikk ved å ha bidratt med betydelige midler til formål relatert til prosjekter innen verdensarvområdene, se tabell 1 der det framgår at 77 prosjekter er tildelt til sammen 11,7 mill kr. Totalkostnadene er ca 25 mill kr.

Tabell 1. Kulturminnefondets bidrag til verdensarvområder 2003-2012.

Verdensarvområde	Antall prosjekter	Bevilget 2003-12
<i>Vegaøyan</i>	13	2.173.000 kr
<i>Vestnorske fjorder, nord</i>	13	1.721.300 kr
<i>Vestnorske fjorder, sør</i>	12	1.905.500 kr
<i>Circumferencen</i>	39	5.904.500 kr
SUM	77	11.703.300 kr

Fondet har samarbeidet nært med for eksempel Storfjordens Venner innen Vestnorsk fjordlandskap og Vegaøyans Venner innen Vegaøyan samt andre ideelle og private eiere i Nærøyfjorden og innen Røros kobberverk og Circumferencen. Møre og Romsdal og Nordland er de fylkeskommuner hvor samarbeidet har vært tettest i denne sammenheng, bla kombinert med oppfølging av Verdiskapningsprogrammet. For snart 20 år siden ble det såkalte "Uthusprosjektet" etablert på Røros. Det framstår som en suksess, men det har levd med prosjektstempelet alt for lenge. Det kan synes som at det burde vært institusjonalisert for lengst for å sikre erfaringene og kontinuiteten. Fondets tilskudd har gått til prosjekter parallelt med Uthusprosjektets, og flere søkere har, til tross for mindre prosent i tilskudd, søkt fondet da køen har vært "kortere" hos fondet.

Vi antar det kan skyldes en forglemmelse at Kulturminnefondets innsats ikke framkommer i høringsdokumentet. Vi regner med at vi også i framtiden kommer til å fordele betydelige midler til prosjekter innen verdensarvområdene.

Verdensarvoppfølging var for øvrig blant argument som ble brukt for å få Kulturminnefondet etablert på Røros. Fondet har fra oppstart søkt kontakt med kommunen, men samtaler om verdensarv (og andre forhold) har ikke ført til noen resultater.

Ad formål

I høringsdokumentet omtales formål som konkretisering av utviklingstrender, ambisjonsnivå og prioriteringer samt oppfølging som er målrettet og koordinert. Dette er det utvilsomt viktig å ta fatt på, men vi er usikker på om det er dette dokumentet som løser en del av de aktuelle problemstillingene.

Ad Miljøverndepartementets tilrådninger

Vi vil komme med følgende kommentarer og forslag:

1. Ad organisering, aktører og samarbeid

Verdensarv er og må være først og fremst nasjonalstatens sak, formelt sett, og ikke en distriktspolitisk sak. Det betyr at den formelle forvaltningen i all hovedsak må håndteres av nasjonale organ. Et departementalt verdensarvutvalg hilses derfor velkommen! Dette utvalgets mandat må sette standarden for den nasjonale oppfølging av statens forpliktelser. Utvalgets leder og sekretær må være fra Miljøverndepartementet. Et årlig møte mellom nasjonale miljøvernmyndigheter og stedlige representanter bør være et minimum av formell kontakt disse imellom.

For det enkelte verdensarvsted er det anbefalt etablert et samarbeidsorgan (lokalt verdensarvråd). Av erfaring har slike en klar tendens til å bli supperåd eller omgjort til en slags kommunale næringsråd pga for svake, utydelige eller ingen nasjonale styringssignaler. De lokale samarbeidsorganenes form bør være bygd over samme lest, rekrutteres til og ledes på samme måte, dvs basert på oppfølging av konvensjonens forpliktelser, Miljøverndepartementets og det nasjonale verdensarvutvalgets føringer. Nasjonale fagorgan (Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning) må ha vetorett på vegne av miljøvernmyndighetene. Klage kan rettes til det nasjonale verdensarvutvalget eller direkte til Miljøverndepartementet. Det lokale verdensarvorganet må ha eget sekretariat med relevant kompetanse og erfaring, og representanter fra organet møter til det årlige møte med nasjonale miljøvernmyndigheter.

For hvert verdenssted bør etableres en ordning med site-manager som har et stedlig kontor som rapporterer til et eller begge av fagdirektoratene og samarbeider med det lokale verdensarvorganet og lokale verdensarvvenneforeninger oa. Denne ordningen bør ivaretas av Statens Naturoppsyn, et statlig organ basert på egen lovgivning som omfatter alle særlovene, inklusive kulturminneloven og biomangfoldloven mv. Det er generelt bra at departementet styrker Statens Naturoppsyn ved å definere nye oppgaver, og ovennevnte forslag bygger videre opp om denne ambisjon. Statens Naturoppsyn bør også få utvidete oppgaver mht rapportering av brudd på plan- og bygningsloven som omtalt i høringsdokumentet.

Utenom de formelle organer finnes det i norske verdensarvområder frivillige foreninger opprettet spesielt for å bidra til at intensjoner og verdier blir ivaretatt. De bærer det folkelige engasjement for saken. Uten bred folkelig forankring kan en lure på hva resultatene mht oppfølging kan bli. Byråkratene og ekspertene kan ikke reise hender til innsats uten hjelp fra de frivillige. Det er merkelig at høringsdokumentet knapt nevner disse uformelle aktører, for saken ofte vel så viktige som byråkrater og eksperter.

1. Ad lovverk og forvaltning av verdensarv

En forvaltningsplan for hvert verdensarvområde pr 31.12 2014 er en bra ambisjon og retter opp påfallende fortidige mangler. Det må være helt logisk at det først utarbeides en generell mal for forvaltningsplaner for verdensarvområder.

De forpliktelser nasjonalstaten har tatt på seg gjennom innføringen av objekter og områder på verdensarvlisten må entydig defineres som et nasjonalt ansvar som må gjennomsyre alle statens virksomheter. Det at kommuner og fylkeskommuner følger opp statens forpliktelser i sine planer burde være en selvfølge.

Det er avgjørende at den praktiske forvaltning og kontroll utøves av et og samme statlige organ, Statens Naturoppsyn (bør hete Statens natur- og kulturminneoppsyn). Dette skal ses i sammenheng med miljøovervåkning og samarbeid med miljøforskningsorganer og der den praktiske innsamling/prøvetaking/registrering bør være en oppgave for Statens Naturoppsyn.

2. Ad buffersoner

Tilrådingene følger logisk opp forslag om etablering av forvaltningsplanene.

3. Ad overvåkning og rapportering

Overvåkning bør ivaretas av en uhildet aktør, for eksempel et miljøinstitutt eller et annet kompetent FOU-miljø i samarbeid med Statens Naturoppsyn mht praktiske oppgaver (se omtale foran)

Rapportering/evaluering bør også ivaretas av en uhildet aktør, for eksempel miljøinstitutt eller et annet kompetent FOU-miljø basert bla på data innsamlet av Statens Naturoppsyn samt uttalelser fra lokalt verdensarvråd og ideelle verdensarvforeninger..

4. Ad sentere for verdensarven

Det er rundt om i verden etablert mengder av ulike sentre og museer for verdensarv, noen bra, andre mindre bra. Hovedutfordringen mht informasjon og opplevelse av verdensarvverdiene er at verdensarven normalt er utendørs. Mange vil at informasjon med formidling og utstillinger, heri museumsutstillinger, skal skje inne, ofte i kostbare museumsbygg av dagsaktuell arkitektur/design. Det publikum trenger er normalt en slags entre til verdensarven hvor man får en liten forsmak før man kommer ut i selve verdensarven, kjøpt suvenirer, postkort, kaffe og noe og bite i samt gå på do. Til det trengs ikke kostbare arkitektdesignede merkverdigheter uten røtter i den lokale verdensarvarkitekturen. Man kan godt benytte noe som finnes fra før med god plassering og tilpasse det til det konkrete behov.

Introduksjon av en autorisasjonsordning mht verdensarvsentre høres unødvendig byråkratisk ut. Kan det ha noe å si for publikum?

5. Ad formidling

Det blir aldri nok med informasjon. Den riksdekkende formelle informasjon må Miljøverndepartementet og fagdirektoratene ivareta. Formell lokal informasjon suppleres via lokalt verdensarvråd i samarbeid med lokale aktører. Ellers må det være opp til hvem som helst å skrive om verdensarv.

6. Ad kunnskap og kompetanse

Lokal kompetanseoppbygging er avgjørende for det framtidige verdensarvarbeidet. For formelle stillinger betyr det at man må legge betydelig vekt på relevant høyere utdanning og erfaring (forvaltningserfaring, ledererfaring mv) ved rekruttering i stillinger på lokalt plan. Det bør utarbeides en mal for dette. Allmen lokal kompetansebygging i kommuneforvaltning, skole mv bør tilrettelegges gjennom skole, frivillig undervisning, voksenopplæring, folkeuniversitet, temakurs oa. Det samme vil gjelde blant befolkningen flest. Frivillige verdensarvforeninger kan ha en rolle her da kompetanseoppbygging er viktig i foreningslivet også. Det må finnes økonomiske ordninger som gjør innsats for kompetanseoppbygging mulig.

7. Ad skole og utdanning

I denne sammenheng fokuseres uttalelsen på handverk. Det behov for satsing på bevaringshandverksutdanning og -utvikling som Kulturminnefondets styre har fremmet for Miljøverndepartementet anskueliggjøres ytterligere når en tenker på praktisk oppfølging mht forvaltning av kulturminneverdiene innen verdensarvområdene.

8. Ad økonomi og budsjettkonsekvenser

Høringsdokumentet omtaler ikke de nasjonale ressurser som i dag går til oppfølging av nasjonalstatens forpliktelser innen området, og det omtaler heller ikke beregninger av framtidige behov.

De disponible ressursene en rår over i dag er ikke spesielt imponerende. Den som leter finner poster for formålet under Riksantikvarens og Direktoratet for naturforvaltnings budsjetter. Vi har innledningsvis påpekt at Kulturminnefondet også er viktig bidragsyter mht økonomiske bidrag til prosjekter innen verdensarvområdene.

Fra Kulturminnefondets ståsted er det klart at oppfølging av de objekter og områder Norge har ansvar for, videre samarbeid nordisk og internasjonalt, oppbygging av organer og drift av disse samt støtte til frivillige organisasjoner må bety økte ressurser for å få gjennomføring og videreutvikling på plass.

Dersom Kulturminnefondet forventes å bidra i økende grad til prosjektgjennomføring innen verdensarvområdene må det bli et ytterligere argument for å øke fondets grunnkapital.

9. Oppsummering

Høringsdokumentets anbefalinger synes ikke helt å stå i forhold til målformuleringene da noen av punktene ikke synes uten videre å kunne gi de ønskede effekter. Dokumentet framstår noe prolongerende, litt tannløst og konvensjonelt. Det ryddes ikke opp i feil fra tidligere og sier intet om ressursbehov.

Fra Kulturminnefondets side er vi opptatt av en best mulig forvaltning av verdensarverdiene og mener at nettopp Norge med all sin rikdom vil kunne lettere leve opp til "best practice" enn mange andre land. En slik ambisjon er nevnt i dokumentet. Det krever klare nasjonale grep og kommandolinjer uten pulverisering av ansvar. Det krever også ressurser. Vi ønsker derfor sterkt at en ny helhetlig verdensarvpolitikk retter opp feil fra tidligere og medfører klare forbedringer for framtiden.

Vi savner for øvrig en grundig utenforstående evaluering av det fortidige arbeidet som et grunnlag for ny politikk. Da tenker vi ikke på organisasjoner som er underbruk av UNESCO.

Helen Bjørnøy
Styreleder

Jon Suul
for Direktør